

De Indije Connectie

Het gebeurde ergens in de
Indonesische Archipel

Uitgeverij PAMAC

Hans Oosterwijk

De Indije Connectie

Het gebeurde ergens in de
Indonesische Archipel

Eerste druk

© 2011 Hans Oosterwijk

Omslagontwerp: Loraine van Braam/Studio PAMAC

Omslagfoto: Strand van Pangandaran (West-Java)

Druk: Scan Laser - Zaandam

ISBN: 978 94 90385 31 6

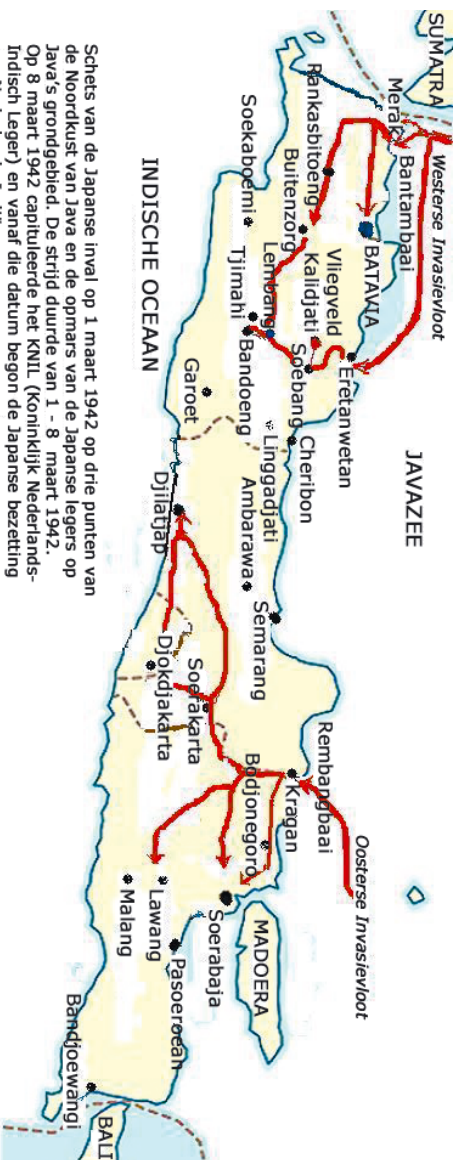
NUR: 680

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Met dank aan mijn vrienden voor de mogelijkheid die ik van hen kreeg om hun verhalen op te tekenen.

In de teksten heb ik getracht zoveel mogelijk hun zegswijzen en gevoelens ongemoeid te laten.

Hans Oosterwijk

Schets van de Japanse inval op 1 maart 1942 op drie punten van de Noordkust van Java en de oprmars van de Japanse legers op Java's grondgebied. De strijd duurde van 1 - 8 maart 1942. Op 8 maart 1942 capituleerde het KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) en vanaf die datum begon de Japanse bezetting van Nederlands-Indië.

Inhoud

De Indije Connectie.....	9
De nacht dat de Japanners op Java landden.....	12
Overleven onder het regiem van de Japanners.....	40
De Indo-Europese jeugd buiten de kampen.....	107
Indonesisch Nationalisme.....	149
De capitulatie van Japan op 15 augustus 1945.....	154
Leven na de Soevereiniteitsoverdracht 1949.....	315
Naschrift.....	340

Namenlijst van personen in dit boek

Ami	19, 70, 174
Chris	278, 328
Dick	59, 196
Hans	10, 48, 62, 114, 248
Hetty	17, 62, 202
Hugo	81, 89
Ludolf	28, 44, 107, 260, 272, 320
Martin	15, 41, 46, 155, 303, 315
Maurice	90, 234, 319
Mischa	139
Olaf	29, 41, 67, 169
Piet	22, 66, 160
Richard	42, 109, 221
Ronald	51, 204
Ruud	20, 112, 166
Ted	35, 182, 326
Tiana	97, 245, 324
Walter	77, 132, 207

De Indije Connectie

Pratend met je vrienden komen er, zonder dat je het per se wilt, belevenissen uit de jeugdijaren op tafel. Misschien is het iets wat ik al vaak heb moeten aanhoren, misschien is het iets wat ik nog niet wist. Maar altijd is er die connectie met het verleden, de betrekking, familieband, kennis, relatie, vervlechting of verwantschap met voorheen Nederlands-Indië. Zoiets blijkt onveranderbaar en onherroepelijk te zijn, gelijk aan de Wet van Meden en Perzen. Overigens, even terzijde: waar zijn toch de Meden gebleven? Niemand weet dat zo direct uit zijn hoofd te zeggen. Mogelijk dat de Koerden afstammen van de Meden? Wel is bekend dat de Perzen de voorouders zijn van een groot deel van de Iraniërs van nu.

Wat ik uit gesprekken met mijn vrienden wel gemerkt heb, is dat data en geschiedkundige verbanden wat zijn vervaagd. Dit in tegenstelling tot de kennis van plaatsnamen waar men was en verrichtingen die men deed of belevenissen die men had ervaren. Zo blijkt uit de ondertoon van de verhalen steevast dat Indische mensen en totoks zijn verjaagd uit het land waar hun wortels liggen. Geschiedkundig is dat niets nieuws. Boze heersers gingen in de geschiedenis van de mensheid hun reukorgaan achterna als die duidelijk maakte dat het gras van de burens veel lekkerder rook dan in hun eigen land. Zo had Japan omstreeks de jaren 1930 het wellustige verlangen opgevat om heel Zuid-Oost-Azië aan zich te onderwerpen. Als uitvloeisel van dit verlangen werd in 1942 Nederlands-Indië overrompeld. Het was voor Japan een belangrijke stap naar de vervulling van zijn droom. Voor ons, de Europese en Indische bevolkingsgroep, ter plekke woonachtig en voor het overgrote deel daar ontstaan, was het een (mijl)paal die recht door ons hart stak. Wij werden net als de Meden weggevaagd uit de regio. Wel gunde men ons de afgedwongen beleefdheid om als

landverhuizers uit te kunnen zwermen over de wereld.

‘The song is ended, but the melody lingers on’, schreef Irving Berlin in 1927. En zo is het maar net! Wij werden niet allemaal om zeep gebracht. Wij dragen onze eigen geschiedenis met ons mee. En wij praten, lezen en schrijven er over zoveel als we ons kunnen herinneren, tot in de allerkleinste dingetjes.

Op die manier kunnen ze later niet zeggen: *‘Waar zijn de Indo’s toch gebleven?’*

Belangrijke keerpunten in onze geschiedenis waren de Japanse bezetting, de Indonesische revolutie en de gedwongen exodus van de Europese bevolkingsgroep uit hun geboorteland.

Hans (1933), Palembang:

Mijn God, wat waren we toen nog jong. Als ik nu met mijn puberende kleinkinderen praat, denk ik vaak: sjonge, sjonge, wat was de wereld toen toch anders onder de Japanse dictatuur. Wijzelf verkeerden nog in de onbezorgde Lagere Schoolleeftijd of maakten net het begin van de Middelbare School mee, toen onze Westerse opvoeding en levensstijl in één klap werd stilgelegd en gewijzigd in de brallerige Shogun-autocratie met verplicht appèl: *Ichi-Ni-San-Shi-Go-Roku-Shichi-Hachi-Ku-Ju*. Kenmerkend was dat wij als Europese én Indische bevolkingsgroep werden bestempeld tot vreemdelingen in ons eigen geboorteland. Het overgrote deel van ons leerde zonder vaders te leven, want die werden teruggeworpen in slavernij en in kampen bijeen gedreven. Wij zagen Europese blanke en bruine moeders met hun kinderen worden opgestapeld in barakken van inderhaast opgeworpen interneringskampen. Wij leerden met stokslagen telkens een diepe buiging te maken voor elke Japanner die we op straat tegenkwamen. Wij maakten mee dat de Indonesische jeugdigen met straffe hand werden opgevoed om vreemdelingen, in casu de Ne-

derlanders, hartgrondig te haten. Een haat die later zou leiden tot zinloze en laffe moorden op duizenden vooral bejaarde mannen en weerloze vrouwen en kinderen uit de Europese gemeenschap. Om daarna gedwongen te vluchten uit ons geboorteland naar het niet alleen klimatologisch koude, maar vooral het totaal onwetende Holland.

De nacht dat de Japanners op Java landden

In de nacht van zaterdag 28 februari op zondag 1 maart 1942 landde het Japanse invasieleger op drie punten van Java's noordkust.

Om de gedachte te bepalen: de Noordkust van Java, grofweg de afstand van Merak tot Soerabaja is ruim 1200 km lang. Naar Europese maatstaf gerekend is dat vergelijkenderwijs de afstand van Den Helder tot Bordeaux in Frankrijk.

Op 28 februari 1942 naderde in de late avonduren over de donkere wateren van de Javazee de Japanse Westelijke invasievloot de Noordkust van West-Java. De troepentransportschepen werden gesteund door talrijke kruisers en torpedoboten. Een deel van de Westelijke invasievloot splitste zich af en voer op Merak aan, het havenplaatsje op de uiterst westelijke punt van Java. De hoofdmacht stoomde op naar de dichtbij gelegen Baai van Bantam.

Rond middernacht voeren Japanse landingsboten op de haven van Merak aan. Daar werd de vijand opgewacht door een detachement KNIL-militairen. Ze kregen het voor elkaar om de landende Jappen op het strand in zee terug te drijven. Maar toen de landingsboten een omtrekkende beweging maakten en aan weerszijden van de haven hun troepen ontscheepten, trok het KNIL-detachement zich haastig terug. Hun heftig verzet werd doorbroken door een te grote Japanse overmacht. Daarbij raakte de KNIL-commandant gescheiden van zijn troepen en zwierf een weeklang eenzaam door West-Bantam rond.

De ontschepping van de hoofdmacht van de Westelijk invasievloot in de Bantambaai, begon heel vroeg in de ochtend van zondag 1 maart. Het betrof de 2de infanteriedivisie bestaande uit circa

twintigduizend man.

Op 15 km van de landingsplaats in de Bantambaai lag een detachement KNIL in stelling, maar die werd snel teruggetrokken. Zij vormden geen bedreiging voor de Japanners vanwege hun geringe vuurkracht.

Intussen had zich vóór de landing van de hoofdmacht in de Bantambaai een nieuwe afsplitsing van de Westelijke invasievloot voorgedaan. Een aantal troepentransportschepen van de invasievloot was in het duister langs de Noordkust verder opgestoomd. Hun doel was het tweede landingspunt te veroveren dat ongeveer een kleine honderd km oostelijk van Batavia lag.

Aan boord van deze troepentransportschepen bevond zich het 230ste regiment van de 38ste infanteriedivisie onder leiding van kolonel Toshishige Shoji.

Het 2de landingspunt bevond zich nabij de desa Eretan Wetan. Topografisch lag dit punt tussen Batavia en Cheribon circa driehonderd km verwijderd van het 1ste landingspunt.

Op zondag 1 maart 1942, het land was nog in het duister gehuld, landde de Sjoji-brigade, bestaande uit vijfduizend man. Aan Nederlandse kant stonden tegenover de Japanse overmacht, zegge en schrijve acht mannen van de lokale kustwacht.

Nog tien dagen ervoor werd Eretan Wetan bezocht door een hoge functionaris van de Nederlands-Indische regering. Hij vond de serene rust van de omgeving hoogst beangstigend.

Aan het hoofd van de desa vroeg hij: 'Als er nu eens een vreemd schip komt, wat doe je dan? En wat doe je als er vreemde soldaten zouden komen?'

De man antwoordde dat hij dan de plaatselijke politiemann zou inlichten. De politiemann zou dan op de fiets stappen om twaalf kilometer naar het huis van de Wedono (districtbestuurder) te fietsen. Ja, en dan zou de Wedono per telefoon de Regent trachten in te lichten. Als dat lukte zou de Regent telefonisch contact zoeken met de militaire autoriteiten.

Hoe het ook zij, de landingsplaats was totaal onbeschermd. Het

bericht van de landing kwam 's nachts om drie uur van de commandant van de kustwacht bij het Algemeen Hoofdkwartier in Bandoeng binnen.

Op vijftig km van de 2de landingsplaats vandaan bevond zich een afdeling Nederlandse cavalerie met circa twintig tanks. Ze kreeg de opdracht om naar Eretan Wetan op te rukken. In de morgen van 2 maart vielen de tanks, gesteund door infanterie, de Japanners nabij Soebang aan. Zij kwamen onder hevig vijandelijk vuur te liggen, zodanig dat ze zich in de middag moesten terugtrekken, de overmacht was te groot.

De Japanners hadden de 2de landingsplaats goed gekozen. Van cruciaal belang voor de Japanners was het nabij gelegen vliegveld Kalidjati. Vanaf Eretan Wetan liep een kustweg naar het op vijfenzeventig km zuidelijk gelegen plaatsje Soebang. Het strategisch belangrijke vliegveld Kalidjati lag op vijftien km van Soebang vandaan.

Een klein konvooi van vier Japanse vrachtwagens waarin tweehonderd infanteristen zaten, gevolgd door een zestal tanks, had om zes uur in de ochtend de 2de landingsplaats verlaten en wachtte om negen uur in Soebang op versterking. Onderweg hadden de Japanners kort vuurcontact gehad met een peloton kustwachters en Landwachten. Noch het Hoofdkwartier in Bandoeng, noch het vliegveld Kalidjati werden hierover ingelicht.

Intussen hadden ook circa achthonderd Japanse infanteristen de landingsplaats verlaten om per fiets de circa vijfenzeventig km lange afstand naar Soebang af te leggen. Op deze versterking had het konvooi in Soebang gewacht. Gezamenlijk bereikten zij om elf uur het vliegveld Kalidjati, waar hun onverwachte komst een immense verwarring veroorzaakte.

Juist die ochtend was de KNIL-bewaking van het vliegveld overgegaan in Engelse handen en waren de zeven Nederlandse Glenn Martins en vier van de Engelse bommenwerpers vertrokken en naar andere vliegvelden overgebracht.

In niet meer dan een uur werd Kalidjati door de Japanners

veroverd. Het kostte de Engelsen vele gewonden en doden.

Het verlies van het vliegveld bleek dramatisch te zijn voor de verdediging van West-Java, nog sterker, verdedigingsplannen voor heel Java konden naar de prullenbak worden verwezen.

Al op de eerste gevechtsdag, op die zondagochtend 1 maart, kreeg het Legerhoofdkwartier in Bandoeng een beslissende tegenslag te verduren. Juist ook omdat direct op maandagochtend Kalidjati door de 3de Japanse luchtbrigade in gebruik werd genomen met vele jagers en bommenwerpers.

Door deze bedreiging werden de plannen voor de verdediging van West-Java ernstig in de war gestuurd.

Met de Japanners dichtbij op eigen bodem op het goed geoutilleerde en geheel onvernield vliegveld Kalidjati, kon men alleen met haastige en geïmproviseerde aanvalsacties de strijd verder voeren.

Martin (1920), KNIL-sergeant:

‘Net voor de Japanse inval op 1 maart 1942 rekende men erop dat een deel van de Japanse aanvalsstromen gericht was op de kust van Bantam. Daar werden we ook met ons rijdend materieel naar toegestuurd.’

Met de mobilisatie begin 1942 werd hij ingedeeld bij de Motorartillerie, afdeling houwitsers.

De Japanse invasie was al in gang gezet toen de opdracht kwam bij Tangerang de houwitsers in stelling te brengen. Net dat ze gereed waren hun vuurkracht in te zetten, kregen ze een tegenbericht om direct met hun vuurmonden naar Bandoeng te vertrekken om daar het vliegveld te verdedigen. Daar aangekomen merkten ze dat de Japanners hen voor waren. Het enige wat ze konden doen was dekking te zoeken voor de Japanse jachtvliegtuigen en zich zo snel mogelijk terug te trekken op hun garnizoensstad Tjimahi.